

Komarova N. M., Antonova-Turchenko O. H. ta in.]. – Ukrayins'kyi in-t sotsial'nykh doslidzhen'. – K., 1998. – 120 s.; Pyesha I. V. Sotsial'nyy zakhyt ditey-syrit i ditey, pozbavlenykh bat'kivs'koho pikluvannya (problemy reformuvannya) / I. V. Pyesha. – K.: Lohos, 2000. – 84 s.

4. Aktual'ni problemy sotsial'no-pedahohichnoyi roboty (modul'nyy kurs dystantsiynoho navchannya) / [Kaps'ka A. Y., Bezpal'ko O. V., Vaynola R. Kh.; zahal'na redaktsiya Kaps'koyi A. Y.]. – K., 2002. – 164 s.

5. Sotsial'ni sluzhby – rodyni: Rozvytok novykh pidkhodiv v Ukrainiy (perevydannya) / [za zah. red. I. M. Hryhy, T. V. Semyhinoyi]. – K., 2003. – 128 s.; Dytyna v pryomniy sim'yi: Notatky psykhohoha / [Bezv H. M., Pyesha I. V.]. – K.: Ukrayins'kyi in-t sotsial'nykh doslidzhen', 2001. – 101 s.; Pryomna sim'ya: otsinka efektyvnosti opiky (metodychni rekomendatsiyi dlya sotsial'nykh pratsivnykiv) / [Yaremenko O. O. (kerivnyk avt. kol.), Komarova N. M., Bezv H. M. ta in.]. – K.: Ukrayins'kyi in-t sotsial'nykh doslidzhen', 2000. – 78 s.; Sotsial'ne stanovlennya dytyny u pryomniy sim'yi: sotsial'nyy suprovod: [navch.-metod. posib.] / [avtor kol.: Volynets' L. S., Kaps'ka A. Y., Komarova N. M. ta in.]. – K.: Ukrayins'kyi in-t sotsial'nykh doslidzhen', 2000. – 127 s.; Trubavina I. M. Pidhotovka sotsial'nykh pratsivnykiv do suprovodu dytyachykh budnykiv simeynoho typu (metodychni porady) / I. M. Trubavina. – K.: Dovira i nadiya, 2002. – 92 s.

6. Ivanova I. B. Sotsial'no-psykholohichni problemy ditey-invalidiv / I. B. Ivanova. – K., 2000. – 87 s.; Ilyashenko T. D. Navchannya ta sotsial'no-trudova adaptatsiya ditey iz zatrymkoyu psykhichnoho rozvytku / T. D. Ilyashenko // Pedahohika i psykholohiya. – 1996. – №1. – S.12–15.

7. Pryomni sim'yi dlya ditey-syrit z funktsional'nymy obmezhennyamy // [Yaremenko O. O. (kerivnyk avt. kol.), Komarova N. M., Levin R. Ya. ta in.]. – K.: Ukrayins'kyi in-t sotsial'nykh doslidzhen', 2001. – 120 s.; Sotsial'na pidtrymka riznykh katehoriy simey, v tomu chysli zhinok, ditey-syrit, ditey, pozbavlenykh bat'kivs'koho pikluvannya, ta ditey z funktsional'nymy obmezhennyamy / [Vaynola R. Kh., Pinchuk I. M., Tolstoukhova S. V.] // Sotsial'na robota z pidlitkami ta moloddyu: Informatsiyno-analitychnyy zvit za 2000 rik / [za zah. red. S. V. Tolstoukhovoyi]. – K.: UTsDSSM, 2001. – 146 s.

8. Lyashenko V. I. Formuvannya zhyt'yevoyi kompetentnosti ditey-invalidiv u tsentrakh rann'oyi reabilitatsiyi: avtoref. dys. kand. ped. nauk: 13.00.05 «Sotsial'na pedahohika» / V. I. Lyashenko. – Luhans'k, 2005. – 20 s.

9. Psykholoho-pedahohichna reabilitatsiya «ditey vulytsi» / [za red. I. I. Tsushka]. – K.: Nika-Tsentr, 2004. – 292 s.

10. Deti ulicy. Chto nuzhno znat' dlja uspehnoho upravleniya proektom / Razrabotano Chudho (Velikobritanija), izdano JuNISEF, 2000. – 56 s.; Social'naja pomoshh' detjam na ulice. Issledovaniya i metodicheskie rekomendatsii. Opyt proekta «Deti ulicy v Ukraine. 1997–1998 gg.» / Izdano pri sodejstvii Predstavitel'stva Detskogo Fonda Ob'edinennykh Nacij v Ukraine, 2000. – 80 s.; Sotsial'na robota z nepovolnitnyimi, yaki перебувають у mistyakh pozbavleniya voli / [za red. V. M. Syn'ova]. – K., 2003. – 222 s.; Veremiy L. Do problemy profilaktyky protypravnoyi diyal'nosti uchniv / L. Veremiy // Ridna shkola. – 1998. – №4. – S.19–21.

11. Vseukrayins'ka narada-seminar dyrektoriv zahal'noosvitnikh shkil, profesiynykh uchylivshch sotsial'noyi reabilitatsiyi // Osvita Ukrainy. – 1997. – 13 chervnya. – S.4–5.

12. Ti, khto poruch z dytynoyu. Mizhnarodni blahodiyni fondy ta orhanizatsiyi zakhytu i pidtrymky ditey Ukrainy // Pedahohika tolerantnosti. – 1998. – №1. – S.126–127.

13. Dity Ukrainy pro svoiy prava // Shkil'nyy svit. – 2001. – Vkladka. – №15. – S.1–8.

Ilyashenko Yu. Yu., Ph.D., associate professor, assistant professor of Ukrainian history and social sciences, Cherkassy State Technological University (Ukraine, Cherkassy), yuliya19.72@mail.ru

Lysenko A. I., candidate of historical sciences, associate professor, assistant professor of Ukrainian history and social sciences, Cherkassy State Technological University (Ukraine, Cherkassy), topsy-turvy08.00@mail.ru

Coverage of certain aspects of the situation of children in Ukraine period of civil society in the national historiography 90-s of XX th century – beginning of XXI century

Covered the state of scientific development of the issue of the situation of children in the Ukrainian society in the 90-ies of the XX century – beginning of the XXI century. Special attention is focused on the historiographical works of the Ukrainian scientists devoted to historical, social, and lawfull aspects children's activity, particularly the most defenceless categories (orphans, children deprived of parental care, children with special needs, «street children», juveniles in prison).

Keywords: domestic historiography, children, the situation of children in the community, social and legal protection of children, orphans, children deprived of parental care, children with disabilities, «street children».

Ильяшенко Ю. Ю., кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры истории Украины и общественных дисциплин, Черкасский государственный технологический университет (Украина, Черкассы), yuliya19.72@mail.ru

Лысенко А. И., кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры истории Украины и общественных дисциплин, Черкасский государственный технологический университет (Украина, Черкассы), topsy-turvy08.00@mail.ru

Освещение отдельных аспектов положения детей в Украине периода развития гражданского общества в отечественной историографии 90-х годов XX в. – начала XXI в.

Освещено состояние научной разработки вопроса положения детей в украинском обществе в 90-х гг. XX в. – начала XXI в. Особое внимание сосредоточено на историографическом доработке отечественных ученых, посвященном историческим, социальным, правовым аспектам жизнедеятельности детей, в частности наиболее уязвимых категорий (детей-сирот, детей, лишенных родительской опеки, детей с особыми потребностями, «детей улицы», несовершеннолетних, находящихся в местах лишения свободы).

Ключевые слова: отечественная историография, дети, положение детей в обществе, социально-правовая защищенность детей, дети-сироты, дети, лишенные родительской опеки, дети с особыми потребностями, «дети улицы».

* * *

УДК 930.2:330.82

Карпусь Д. О.,
кандидат історичних наук, доцент кафедри економічної теорії та історії, Білоцерківський національний аграрний університет (Україна, Біла Церква), karpusdmitro@ukr.net

ІСТОРИОГРАФІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ КІЇВСЬКОЇ ШКОЛИ ЕКОНОМІЧНОЇ ІСТОРІЇ М. В. ДОВНАР-ЗАПОЛЬСЬКОГО

Досліджена історіографія проблеми кийської історико-економічної школи М. В. Довнар-Запольського. В роботі використовувались методи пролепто-хронологічний, порівняльно-історичний, системного аналізу та синтезу. Історіографія проблеми вивчення кийської історико-економічної школи М. В. Довнар-Запольського має кілька важливих етапів. Для кожного з періодів дослідження проблеми був характерний різний ступінь актуальності тематики. В радянський час школу критикували як буржуазну. Новий етап у вивченні кийської історико-економічної школи розпочався в 1991 році. Розпад Радянського Союзу і лібералізація наукового життя відкрили нові горизонти для розвитку історіографії. В історичній науці пострадянського простору відбулася переоцінка цінностей, змінилися пріоритети в визначенні тематики досліджень. Для сучасних вчених відкрилося широке поле раніше не досліджених історіографічних проблем. Почали досліджуватися біографії предстваників школи, з'явилися роботи що висвітлюють загальні тенденції розвитку історичної науки в кінці XIX – на початку XX століття в Росії. Зроблено багато багато, але неспокійні часи в які жили вчені стали причиною того що багато залишається не відомим.

Ключові слова: кийська школа економічної історії М. В. Довнар-Запольського, кийська історико-економічна школа М. В. Довнар-Запольського, Університет св. Володимира, історико-етнографічний гурток, історіографія, С. І. Михальченко.

Важливою складовою розвитку історичної науки є осмислення доробку вчених істориків попередніх поколінь. Гармонійний розвиток історичної науки можливий, якщо немає перепон у розвитку історіографії. В 20 ст. радянська влада чинячи на науку тиск, нав'язуючи «єдину вірну ідеологію», завдала значної шкоди всім суспільствознавчим дисциплінам. Умов для вільного розвитку в СРСР не мала практично вся історична наука. Після 1991 року українські історики одним з пріоритетних напрямків досліджень визначили історіографію і виходячи з нових суспільських реалій стали оцінювати минуле науки. Окремі сторінки минулого до 1991 року майже не вивчалися і вчені отримали широке поле для

самореалізації. Ті історики про яких раніше майже не писали з ідеологічних причин стали предметом особливого інтересу сучасної історичної науки. Однією з таких тем стала київська історико-економічна школа М. В. Довнар-Запольського. Нашим завданням є осмислення того що зробила історична наука в вивченні теми.

В нових умовах інтерес київської школи економічної історії М. В. Довнар-Запольського виявляють не лише історики України але й Росії та Білорусі. Значні зрушення в вивченні школи пов'язані з доробком Сергія Михальченка [16; 17; 18]. Російський вчений своїм доробком підігрів інтерес до теми і частково дав поштовх до нових досліджень, які ми серед іншого і спробуємо проаналізувати.

Історіографічне вивчення київської історико-економічної школи М. В. Довнар-Запольського має кілька важливих етапів. Для кожного з періодів дослідження проблеми був характерний різний ступінь актуальності тематики. В надзвичайно широкому діапазоні змінювались історіографічні оцінки наукової роботи представників школи, від відвертого засудження до визнання її важливої ролі в розвитку української та російської історичної науки.

В дореволюційний період було надруковано мало матеріалів, присвячених київській школі економічної історії М. В. Довнар-Запольського. І на це є об'єктивні причини, бо до 1917 року школа була відносно молодою, вона продовжувала функціонувати і ще не настав час підбивати підсумки. Крім того, у середовищі російських вчених в дореволюційний період, на нашу думку, діяло неформальне правило не вивчати проблему наукової школи за життя її лідера. Писати про школу розпочинали в контексті аналізу всієї наукової творчості певного вченого. Тому в цей час фактично відсутні дослідження, в яких би згадувалась наукова школа М. В. Довнар-Запольського.

Та все ж, визнання факту існування київської школи економічної історії відбулося набагато раніше початку дослідження цього наукового осередку. Особливо варто відзначити поширення усвідомлення себе представниками школи М. В. Довнар-Запольського серед учнів Митрофана Вікторовича. Зокрема, П. П. Смірнов у своєму звіті про заняття в якості професорського стипендіата згадує про київську школу професора Довнар-Запольського [14, арк. 12]. Згодом Н. Д. Полонська писала, що після археологічного з'їзду, який відбувався в 1911 році в Новгороді і на якому виголошували свої доповіді учні М. В. Довнар-Запольського, відзначаючи їх успіх, заговорили про нову школу істориків-економістів [5, с. 43–44]. З часом про існування такої школи заговорив і її лідер, в 1913 році в листі він пише про свою наукову школу [42, с. 400]. Таким чином, виникнення терміну «наукова школа М. В. Довнар-Запольського» відбулося в дореволюційний період.

З вище викладених причин до 1917 р. історіографією не вивчалася ні київська історико-економічна школа М. В. Довнар-Запольського, ні науковий доробок окремих її представників. Єдиним внеском представників дореволюційної історіографії в вивчення цієї проблеми є рецензії на роботи окремих учнів М. В. Довнар-Запольського [51; 15; 22; 52].

Комплексне вивчення київської історико-економічної школи розпочалося в радянський час, але з позицій марксистської критики. Перше дослідження, присвячене київській школі економічної історії М. В. Довнар-

Запольського, було пов'язане з кампанією нищення української історичної науки, яку розгорнули органи ДПУ УСРР в тридцятих роках ХХ століття. Влада, намагаючись знищити інакодумство, стала застосовувати практику «критики й самокритики». Ідеологічні провини, окремих вчених і наукових інституцій, на думку державних та партійних органів, підлягали широкому обговоренню. Значна частина вчених стала жертвами репресій, які широко застосовувала влада. Як з цього приводу писав Олександр Оглоблин: «Інші – щасливіші» – мусили пройти хрестний шлях прилюдного бичування й, головне самобичування. Чим вище стояв у науці той чи інший український учений, тим витонченішою й рафінованішою була його «критика й самокритика» [44, с. 30]. Серед цих «щасливців» опинився й сам Олександр Петрович Оглоблин. Він був змушений написати роботу в якій розкритикував ідеологічні «прорахунки» наукової школи М. В. Довнар-Запольського [45]. Всі основні тези цієї роботи є доволі суперечливими, слід пам'ятати про замовний характер дослідження О. П. Оглоблина. Так вчений значну частину своєї роботи присвячує розвінчуванню кількох так званих «міфів», які на його думку пов'язували з постаттю М. В. Довнар-Запольського. Зокрема, про «вороже ставлення» Довнар-Запольського до «українського питання», про «марксизм» вченого, та про його політичний радикалізм [45, с. 161–188]. Ці роздуми не можуть сприйматися всерйоз, зважаючи на заздалегідь визначену мету, – засудити. Однак, поруч з цим, слід вказати на позитив, який теж присутній в цьому дослідженні. О. П. Оглоблин сам був учнем М. В. Довнар-Запольського, а тому його робота іноді базується на власних спогадах, крім того він збирав архівні джерела, частина з яких з часом була втрачена, через це фактичний матеріал, що був покладений в основу роботи зберігає свою цінність й до нашого часу.

Інший характер мало дослідження Г. Кочина. Ця стаття написана в 1936 році, а тому витримана в певному ідеологічному дусі, автор намагається розв'язати суто наукову проблему [28]. Він розглядає як розгорталися вивчення писцевих книг в кінці ХІХ – на початку ХХ століття, частина роботи присвячена аналізу методів дослідження цього історичного джерела представниками наукової школи М. В. Довнар-Запольського. Г. Кочин досить критично ставиться до застосування статистичного аналізу матеріалів писцевих книг київськими вченими, він вказує на недоліки в їх роботі. Автор статті вірно визначає значення для становлення методології наукової школи М. В. Довнар-Запольського його вступної лекції прочитаної в 1901 році в Києві. Також вчений засуджує еkleктизм методології школи та ігнорування нею питань класової боротьби [28, с. 176–179].

Відавав належне М. В. Довнар-Запольському як фундатору школи дослідників історії Московської держави М. Л. Рубинштейн – автор «Русской историографии». Він вказував, що Київ на початку ХХ століття був єдиним провінційним науковим центром, де поруч з Москвою і Санкт-Петербургом була утворена своя наукова школа [53].

Згадували про київську школу М. В. Довнар-Запольського і в «Очерках истории исторической науки в СССР». Зокрема, в цій роботі зазначалася, що школа перебувала під впливом економічного матеріалізму та наголошувалось на недоліках використання статистичного методу, передусім

уникання встановлення причинних зв'язків між явищами, що досліджувались [28, с. 570–571].

Власне цими публікаціями історіографія проблеми наукової школи М. В. Довнар–Запольського в радянський час вичерпується. Незадовільний стан розробки тематики пояснюється тим, що київська історико–економічна школа, на думку радянських істориків, була буржуазною чи то дрібнобуржуазною, а тому не вартою їх пильної уваги. Особливо це позначилось на вивченні наукового доробку окремих представників школи, більшість з них була репресована [59; 27; 18; 1].

Аналізуючи стан розробки проблеми київської наукової школи радянськими істориками слід відзначити, що в цей час склалася чітка історіографічна традиція використання терміну «наукова школа М. В. Довнар–Запольського». Тобто, хоча й вивчення теми київської школи М. В. Довнар–Запольського не було серед пріоритетів радянської історіографії факт її існування істориками визнавали. Найчастіше для її означення використовувались терміни «наукова школа М. В. Довнар–Запольського» та «київська школа М. В. Довнар–Запольського».

Новий етап у вивченні київської історико–економічної школи розпочався в 1991 році. Розпад Радянського Союзу і лібералізація наукового життя відкрили нові горизонти для розвитку історіографії. В історичній науці пострадянського простору відбулася переоцінка цінностей, змінилися пріоритети в визначенні тематики досліджень. Для сучасних вчених відкрилося широке поле рання не досліджених історіографічних проблем.

Ці обставини позначилися і на вивченні питань, пов'язаних з історією наукової школи М. В. Довнар–Запольського. Характерно, що зміни відбулися як на якісному так і кількісному рівнях. Важливим кроком у вивченні проблеми київської школи економічної історії М. В. Довнар–Запольського став науковий доробок російського вченого С. І. Михальченка [39; 40; 41]. Він досліджував Київську наукову школу і одним з головних його завдань було обґрунтування ідеї наукової єдності різних поколінь істориків, які працювали в Університеті св. Володимира. Науковий доробок С. І. Михальченка є надзвичайно важливим для російської та української історіографії. Російський вчений системно дослідив розвиток історичної науки в Університеті св. Володимира в XIX та XX століттях. С. І. Михальченко вивчив життєвий та творчий шлях цілої когорти вчених істориків та юристів, які працювали в цьому навчальному закладі. Він був одним з перших дослідників на пострадянському просторі, що почав вивчати проблему наукових шкіл: В. Б. Антоновича, М. В. Довнар–Запольського, М. Ф. Владимирського–Буданова. В цілому в науковий обіг був введений значний за обсягом фактичний матеріал. Роботи російського вченого заклали надійне підґрунтя для розгортання подальших досліджень цієї тематики.

На жаль доводиться констатувати, що С. І. Михальченко був єдиним хто комплексно вивчає проблему наукової школи М. В. Довнар–Запольського на сучасному етапі. Натомість досить жваво розгорнулося дослідження проблем, що є так чи інакше суміжними до цієї теми. Наприклад увагу вчених привернув історико–етнографічний гурток – наукове, переважно студентське об'єднання, що відіграло важливу роль у формуванні київської школи економічної історії М. В. Довнар–Запольського [29].

Значно посилюється інтерес до вивчення життєвого шляху та наукового доробку окремих представників київської історико–економічної школи. Зокрема, плідно в цьому напрямку працює І. Б. Матяш. Українська дослідниця вивчає біографії вчених, які сприяли становленню української архівістики. Серед представників школи економічної історії це були: В. М. Базилевич, В. О. Романовський, П. В. Клименко та сам її лідер М. В. Довнар–Запольський [37].

Дві монографії присвячені учням М. В. Довнар–Запольського: О. П. Оглоблину та Н. Д. Полонській–Василенко підготував і надрукував, І. В. Верба. В цих книгах вчений, серед іншого, розглядає період їх учнівства у М. В. Довнар–Запольського. І. В. Верба аналізує наукову роботу, що здійснювали в цьому студентському об'єднанні О. П. Оглоблин і Н. Д. Полонська. Вчений розглядає взаємовідносини між цими учнями і М. В. Довнар–Запольського та вказує на важливе значення його педагогічної діяльності у формуванні наукових поглядів О. П. Оглоблина та Н. Д. Полонської [5; 6].

В цілому слід відзначити, що українська біографістика розвивається досить динамічно: підготовлений великий комплекс праць, присвячених представникам школи: В. М. Базилевичу [7], П. В. Клименку [10; 16], В. О. Романовському [2; 3; 21; 54; 32], Н. Д. Полонській–Василенко [57], О. П. Оглоблину [4], П. К. Федоренку [25], П. П. Смірнову [26], Є. Д. Сташевському [34; 35; 36], Г. А. Максимовичу [20; 46], Б. Г. Курцу [23; 24], О. Ю. Гермайзе [9]. В Росії з'являються праці присвячені П. П. Смірнову [17] та М. Ф. Яницькому [61]. Значно підвищилась увага дослідників до постаті лідера наукової школи М. В. Довнар–Запольського [11; 12; 30].

Аналізуючи все вищевикладене, ми вважаємо за необхідне відзначити, що характерною рисою сучасної історіографії проблеми київської школи економічної історії став інтерес дослідників до значної групи представників цієї школи. Однак, доводиться констатувати, що роботи, присвячені вивченню загалом наукової школи М. В. Довнар–Запольського майже відсутні в українській історіографії. Значний прогрес у дослідженні цієї проблематики пов'язаний з науковою працею російського вченого С. І. Михальченка. Проте вивчення київської історико–економічної школи М. В. Довнар–Запольського не було спеціальним завданням С. І. Михальченка, він її розглядав у загальному контексті вивчення київської наукової школи XIX – XX століть. Ми змушені констатувати, що проблема наукової школи М. В. Довнар–Запольського залишається недостатньо дослідженою і на сучасному етапі розвитку історіографії.

Також значну групу в історіографії проблеми становлять роботи, які висвітлюють загальні тенденції розвитку історичної науки в кінці XIX – на початку XX століття в Росії. Зокрема, проблеми політики Міністерства освіти Російської імперії щодо студентства розглядалися в дослідженні Н. М. Левицької [31]. Про заснування та діяльність Київського археологічного інституту писали І. Б. Матяш [38], О. О. Нестуля [43], А. І. Чуткий [58]. Представники київської історико–економічної школи відіграли важливу роль в історії цього навчального закладу. Питання заснування Таврійського університету та участі в цьому М. В. Довнар–Запольського було висвітлено в роботі А. І. Маркевича [33]. Важливою і тривалий час єдиною публікацією в якій розповідалося

про створення М. В. Довнар–Запольським в Керчі Боспорський університет була робота В. І. Вернадського [8].

Питання співпраці та зближення Київської та Московської наукових шкіл на початку ХХ століття були висвітлені в дослідженні А. М. Дубровського [19]. Це питання є надзвичайно важливим, оскільки вказує на можливий вплив ідей московської школи В. О. Ключевського на наукову школу М. В. Довнар–Запольського. Про наукову школу В. О. Ключевського та соціально–економічний напрямок в російській історіографії писали в своїх роботах О. С. Попов [49] та Н. В. Гришина [13].

Окремі праці висвітлюють ті зміни, що відбувалися в методології історичних досліджень серед російських вчених. Про масштабність цих перетворень на початку ХХ століття в російській історичній науці розповідає С. П. Рамазанов. Вчений характеризує цей період як зміну наукових парадигм, формування нових уявлень про завдання історичного дослідження [50]. Питання еволюції методологічних поглядів російських вчених, що працювали в Україні, у контексті процесів, які відбувалися в історичній науці Європи висвітлює в своїй роботі С. П. Стельмах. Українській вченій наголошує на кризових явищах класичного історизму та формуванні нових напрямів розвитку історичної науки в кінці ХІХ – початку ХХ століття [56].

Аналіз досліджень, які висвітлюють процеси, що відбувалися загалом в історичній науці Росії переконає – значного прогресу вдалося досягнути в вивченні цих питань останнім часом. Зокрема, українськими та російськими дослідниками захищена значна кількість дисертацій, в яких так чи інакше розглядається проблема еволюції історичної науки, що свідчить про актуальність цієї тематики для сучасних вчених. Однак, хоча роботи останнього часу значно збагачують наші уявлення з цієї проблематики, очевидно, що вони також піднімають значний комплекс питань, які ще слід дослідити.

Окрему історіографічну групу становлять роботи в яких розглядається проблема наукової школи в науці. Значний прогрес у еволюції розуміння поняття наукова школа в Радянському Союзі пов'язаний з появою збірника авторами якого були російські та німецькі вчені «Школи в науці». В цій книзі піднімалося надзвичайно широке коло питань, які розкривали проблему феномену наукової школи. Автори збірника були знайомими з загальносвітовими тенденціями в наукознавстві, тому наукова цінність цих робіт була ще й в тому, що вони виконували функцію ретрансляції уявлень про наукову школу вчених Заходу. Розгляд в переважній більшості статей цього питання як суто наукової проблеми сприяло тому, що збірник вийшов доволі не заангажованим, відносно інших робіт того часу. Ця книга не втратила своєї актуальності і на сучасному етапі розвитку історичної науки на пострадянському просторі. Навіть навпаки вона може бути прикладом наукового, неупередженого розгляду проблеми наукової школи [60]. Хоча в СРСР тема наукових шкіл в історичній науці активно не досліджувалась певний поступ у наукових уявленнях з цього питання важко заперечити.

Наступний етап вивчення проблеми наукової школи розпочався після 1991 року. Загальний обмін думками з приводу терміну наукова школа між сучасними українськими вченими переконає, що кризовий стан

історичної науки України надзвичайно болюче відчувається у вивченні саме цієї проблеми. Очевидною є відсутність єдності в інтерпретації поняття «наукова школа». На нашу думку, узагальненням мають передувати дослідження різних типів наукових шкіл у вітчизняній науці. До останнього часу розробленими в дисертаційних роботах українських вчених є лише львівська історична школа М. С. Грушевського [48] та ніжинська історична школа [46]. Цього звичайно замало для того щоб робити певні загальні висновки, очевидно що ця проблематика є перспективним напрямком розвитку історичної науки і значна робота чекає ще вчених в майбутньому.

Історіографічний аналіз спеціальної літератури показує, що дослідження проблем розвитку історичної науки в кінці ХІХ – початку ХХ століття є доволі неповним, значний комплекс важливих проблем залишається недостатньо вивченим. Однак публікації в сукупності відобразили певною мірою структурні компоненти теми.

Початок вивченню київської наукової школи М. В. Довнар–Запольського був покладений на початку 1930–х рр. Проте історіографічні оцінки школи в радянський час були надзвичайно упередженими, окремі роботи були відверто спрямовані на те щоб засудити наукову школу (О. П. Оглоблин). Таке ставлення до школи є наслідком ідеологічної боротьби, що розгорнулася в історичній науці СРСР. Загалом в публікаціях цього періоду про наукову школу згадували побіжно, фактично відсутні спроби системного вивчення її наукового доробку.

Новий етап у вивченні проблематики розпочався після 1991 року. Актуальним стає значне коло питань, які раніше не привертали увагу дослідників. Значний поступ у вивченні проблеми наукової школи М. В. Довнар–Запольського пов'язаний з роботами С. І. Михальченка, однак, в інших дослідженнях це питання продовжує розглядатися лише побіжно. Проте активно розвиваються біографічні дослідження окремих постатей представників школи (І. В. Верба, Г. К. Волкотруб, Г. Д. Казмирчук, І. Б. Матяш, В. І. Ульяновський та ін.). Досліджується також проблеми, пов'язані з загальними тенденціями розвитку історичної науки початку ХХ століття (А. С. Попов, С. П. Рамазанов, С. П. Стельмах та ін.). Складною залишається для історіографії проблема дефініції «наукова школа».

Зроблено доволі багато, але неспокійні часи в які жили вчені стали причиною того що багато залишається не відомим. Якись документи ми переконані будуть ще знайдені, також вчені отримують доступ до засекречених документів (а такі ще є), будуть знайдені втрачені ненадруковані праці. Це відкриє нові можливості для дослідження проблеми.

Список використаних джерел

1. Білокінь С. І. Подвиг науковця // Прапор комунізму. – 1987. – 19 серпня. – №191.
2. Богданина О. Маловідомі сторінки життя та творчості В. О. Романовського (1890–1971 рр.) // Наукові записки кафедри українознавства Харківського університету. – 1994. – Вип.1. – С.23–33.
3. Бутич І. Віктор Романовський – історик–архівіст // Проблеми едиційної та камеральної археографії: історія, теорія, методика. – К., 1997. – Вип.30. – С.323–333.
4. Винар Л. Олександр Петрович Оглоблин (1899–1992). Короткий біографічний нарис // Український історик. – 1993. – №1–4. – С.7–58.
5. Верба І. В. Життя і творчість Н. Д. Полонської–Василенко (1884–1973). – К., 2000. – 339 с.

6. Верба І. Олександр Оглоблин: життя і праця в Україні. – К., 1999. – 383 с.
7. Вербовий О. В. Наукова та педагогічна діяльність Василя Базилевича (1892–1943): Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – К., 2004. – 17 с.
8. Вернадский В. И. О научной работе в Крыму в 1917–1921 гг. // Крымский архив. – 2000. – №6. – С.216–224.
9. Водотика С. Г. Кондрашов В. Ф. О. Ю. Гермайзе // Український історичний журнал. – 1992. – №12. – С.80–90.
10. Волкотруб Г. К. Пилип Васильович Клименко (1887–1955) – історик, джерелознавець, архівознавець: Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – К., 2005. – 20 с.
11. Герасименко Н. О. Історична спадщина М. В. Довнар–Запольського // Український історичний журнал. – 2003. – №6. – С.143–154; Український історичний журнал. – 2004. – №1. – С.120–130.
12. Годь Б. В. Радько П. Г. М. В. Довнар–Запольський і вітчизняна історична наука // Історична пам'ять. – 1999. – №1–2. – С.81–91.
13. Гришина Н. В. Школа В. О. Ключевского в культурном пространстве дореволюционной России: Дис. ... канд. ист. наук. – Челябинск, 2004. – 225 с.
14. Да м. Києва. – Ф.16. – Оп.465. – Спр.3788.
15. Данилевич В. Отзыв о сочинении «Экономический быт Черниговского полка в XVII – XVIII вв.», предоставленном на соискание медалей под девизом: «In magnis et roluisse sat est» // Университетские Известия. – 1914. – №9. – С.5–7.
16. Дивний І. Український історик Пилип Клименко (1887–1955): Документальний біографічний нарис // Наукові записки: Зб. праць молодих вчених та аспірантів. – К., 1996. – Т.1. – С.356–386.
17. Дубровский А. М. Неопубликованные работы П. П. Смирнова в ОР ГЛБ // Археологический ежегодник за 1988 год. – М., 1989. – С.228–234.
18. Дубровский А. М. П. П. Смирнов – историк русского феодального города // Русский город. – 1983. – №6. – С.91–101.
19. Дубровский А. М. Ученый и его наука в письмах // Переписка С. Б. Веселовского с отечественными историками. – М., 2001. – С.5–24.
20. Зозуля С. Ю. Службові переміщення професора Г. А. Максимовича // Література та культура Полісся. – 2005. – Вип.29. – С.70–77.
21. Казьмирчук Г. Д. Віктор Олександрович Романовський: життя та праця вченого. – К., 2000. – 38 с.
22. Кауфман А. А. К вопросу о приемах историко–экономического изучения писцовых книг // Русский исторический журнал. – 1917. – Кн.3–4. – С.146–185.
23. Кіктенко В. О. Борис Курц і становлення української синології // Сходознавство. – 1997. – №1. – С.57–84.
24. Кіктенко В. О. Кримінальна справа Бориса Григоровича Курца // Східний світ. – 2003. – №2. – С.134–138.
25. Коваленко О. Б., Ткаченко В. В. Три справи одне життя (П. К. Федоренко) // Репресоване краєзнавство (20–30-і роки). – К., 1991. – С.228–232.
26. Коломієць Н. А. Фонди архівів м. Києва як джерело написання наукової біографії П. П. Смирнова // Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Вісник. Історія. – 2003. – Вип.68. – С.44–46.
27. Компан О. С., Суслопаров М. З. До 80-річчя з дня народження П. В. Клименка // Український історичний журнал. – 1967. – №7. – С.135–139.
28. Кочин Г. Е. Писцовые книги в буржуазной историографии // Проблемы источниковедения. – М.–Л., 1936. – С.145–186.
29. Круглова Л. Внесок товариства Нестора–літописця у створення студентського історико–етнографічного гуртка // Етнічна історія народів Європи. – 2003. – №15. – С.72–76.
30. Лебедзева В. Старонка маскоўскага перьяду біяграфіі М. Доўнар–Запольскага: праца ў Маскоўскім Археалагічным Товаристве // Сёмья Міжнародныя Доўнараўскія чытанні. – Гомель, 2010. – С.37–51.
31. Левицька Н. М. Студентство України в кінці XIX – на початку XX століть. Дис. ... канд. істор. наук. – К., 1998. – 211 с.
32. Мага І. М. Діяльність В. О. Романовського в галузі архівної справи та архівознавства // Студії з архівної справи та документознавства. – К., 1998. – Т.3. – С.135–137.
33. Маркевич А. И. Краткий исторический очерк возникновения Таврического университета // Крымский архив. – 2000. – №6. – С.6–22.
34. Марченко Е. О. Євген Шашевський та справа про викрадення документів з архівів Міністерства юстиції та Міністерства іноземних справ // Вісник. Історія. – 2003. – Вип.70. – С.121–124.
35. Марченко Е. О. Захист магістерської дисертації С. Шашевським і заміщення кафедри історії в Університеті св. Володимира // Часопис української історії. – 2005. – Вип.2. – С.50–54.
36. Марченко Е. О. Поставь Євгена Шашевського в історіографії // Історичний журнал. – 2004. – №12. – С.37–42.
37. Матяш І. Б. Особа в українській архівістиці. – К., 2000. – 228 с.
38. Матяш І. Перший український осередок фахової підготовки архівістів // Київська Старовина. – 1998. – №6. – С.53–73.
39. Михальченко С. И. Киевская школа в российской историографии (середина XIX – первая треть XX в.): Автореф. дис. ... д-ра ист. наук. – Москва, 1997. – 27 с.
40. Михальченко С. И. Киевская школа в российской историографии (В. Б. Антонович, М. В. Довнар–Запольский и их ученики). – М., 1997. – 228 с.
41. Михальченко С. И. Киевская школа очерки об историках. – Брянск, 1994. – 76 с.
42. М. В. Довнар–Запольский – директор Киевского коммерческого института. Новые документы (Пуб. С. И. Михальченко) // Проблемы Славяноведения. – 2005. – №7. – С.400.
43. Нестуля О. О. Понад усе ставив істину // Репресоване краєзнавство (20–30-і роки). – К., 1991. – С.45–50.
44. Оглоблин О. Як большевики руйнували українську історичну науку // Український історик. – 2000. – №2–4 (144–146). – С.30.
45. Оглоблин О. Буржуазна історична школа Довнар–Запольського (До генезис блоку російського великодержавництва й місцевого націоналізму в українській історіографії) // Записки історико–археологічного інституту. – 1934. – №1. – С.159–221.
46. Острянюк А. М. Ніжинська історична школа кінця XIX – першої третини XX ст.: Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – К., 2001. – 19 с.
47. Очерки истории исторической науки в СССР. – М., 1963. – Т.3. – С.570–571.
48. Педич В. В. Львівська історична школа М. Грушевського (1894–1914 рр.): Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – К., 1996. – 23 с.
49. Попов А. С. Школа Ключевского: синтез истории и социологии в российской историографии: Дис. ... док. ист. наук. – Пенза, 2002. – 400 с.
50. Рамазанов С. П. Методологический кризис в российской историографии начала XX века. (Сущность и основные этапы): Дис. ... д-ра ист. наук. – Томск, 1995. – 457 с.
51. Рецензия С. Б. Веселовского на книгу Е. Д. Шашевского // Журнал Министерства народного просвещения. – 1913. – №10. – С.358–380.
52. Романовський В. О. Новий дослід по історії України XVIII віку. – К., 1919. – С.160–167.
53. Рубинштейн Н. Л. Русская историография. – М., 1941. – 660 с.
54. Савенок Л. Український історик і археолог Віктор Романовський // Проблеми едиційної та камеральної археології: історія, теорія, методика. – С.334–349.
55. Склярєнко Є. М. У сфабрикованій справі «СВУ» (Й. Ю. Гермайзе) // Репресоване краєзнавство (20–30-і роки). – К., 1991. – С.129–133.
56. Стельмах С. П. Історична наука в Україні епохи класичного історизму (XIX – початок XX століття). – К., 2005. – 378 с.
57. Ульяновський В. І. Наталя Дмитрівна Полонська–Василенко–Моргун: сторінки життєпису // Полонська–Василенко Н. Історія України: У 2 т. – Т.1. До середини XVII століття. – 4-те вид. – К., 2002. – С. V – LXXXVIII.
58. Чуткий А. «Український слід» науково–педагогічної спадщини М. В. Довнар–Запольського Київський комерційний інститут (1917–1920) // Сёмья Міжнародныя Доўнараўскія чытанні. – Гомель, 2010. – С.69–80.
59. Шацький П. А. Ювілей В. А. Романовського // Український історичний журнал. – 1965. – №3. – С.159.
60. Школи в науке: Сборник статей / Под ред. С. Р. Микуменского и др. – М., 1977. – С.523.
61. Яницкий О. Н. Семейная хроника 1852–2002. – М., 2002. – 176 с.

References

1. Bilokin S. I. Podvyh naukovtsia // Prapor komunizmu. – 1987. – 19 serpnia. – №191.
2. Bohdashyna O. Malovidomi storinky zhyttia ta tvorchosti V. O. Romanovskoho (1890–1971 rr.) // Naukovi zapysky kafedry ukrainoznavstva Kharkivskoho universytetu. – 1994. – Vyp.1. – С.23–33.

3. Butych I. Viktor Romanovskiy – istoryk–arkhivist // Problemy edytsiinoi ta kameralnoi arkhieohrafi: istoriia, teoriia, metodyka. – K., 1997. – Vyp.30. – S.323–333.
4. Vynar L. Oleksandr Petrovych Ohloblin (1899–1992). Korotkyi biohrafichnyi narys // Ukrainskyi istoryk. – 1993. – №1–4. – S.7–58.
5. Verba I. V. Zhyttia i tvorchist N. D. Polonskoi–Vasylenko (1884–1973). – K., 2000. – 339 s.
6. Verba I. Oleksandr Ohloblin: zhyttia i pratsia v Ukraini. – K., 1999. – 383 s.
7. Verbovyi O. V. Naukova ta pedahohichna diialnist Vasylia Bazylevycha (1892–1943): Avtoref. dys. ... kand. ist. nauk. – K., 2004. – 17 s.
8. Vernadskii V. I. O nauchnoy rabote v Krymu v 1917–1921 gg. // Krymskii arkhiv. – 2000. – №6. – S.216–224.
9. Vodotyka S. H. Kondrashov V. F. O. Yu. Hermaize // Ukrainskyi istorychnyi zhurnal. – 1992. – №12. – S.80–90.
10. Volkotrub H. K. Pylyp Vasylovych Klymenko (1887–1955) – istoryk, dzhereloznavets, arkhivoznavets: Avtoref. dys. ... kand. ist. nauk. – K., 2005. – 20 s.
11. Herasymenko N. O. Istorychna spadshchyna M. V. Dovnar–Zapolskoho // Ukrainskyi istorychnyi zhurnal. – 2003. – №6. – S.143–154; Ukrainskyi istorychnyi zhurnal. – 2004. – №1. – S.120–130.
12. Hod B. V. Radko P. H. M. V. Dovnar–Zapolskyi i vitchyzniana istorychna nauka // Istorychna pamiat. – 1999. – №1–2. – S.81–91.
13. Gryshyna N. V. Shkola V. O. Kliuchevskogo v kulturnom prostranstve dorevoliutsionnoi Rossii: Dis. kand. ist. nauk. – Cheliabinsk, 2004. – 225 s.
14. DA m. Kyieva. – F.16. – Op.465. – Spr. 3788.
15. Danilevich V. Otryv o sochinenii «Ekonomichekyi byt Chernigovskogo polka v XVII – XVIII vv.», predstavlenom na soiskaniie medaliei pod devizom: «In magnis et roluisse sat est» // Univiersitietskie Izvestia. – 1914. – №9. – S.5–7.
16. Dyvnyi I. Ukrainskiy istoryk Pylyp Klymenko (1887–1955): Dokumentalni biohrafichnyi narys // Naukovi zapysky: Zb. prats molodykh vchenykh ta aspirantiv. – K., 1996. – T.1. – S.356–386.
17. Dubrovskii A. M. Nieopublikovanyie raboty P. P. Smirnova v OR GLB // Arkhieograficheskii yezhegodnik za 1988 god. – M., 1989. – S.228–234.
18. Dubrovskii A. M. P. P. Smirnov – istorik russkogo feodalnogo goroda // Russkii gorod. – 1983. – №6. – S.91–101.
19. Dubrovskii A. M. Uchioni i yego nauka v pismakh // Perepiska S. B. Veselovskogo s otechestvennymi istorikami. – M., 2001. – S.5–24.
20. Zozulia S. Yu. Sluzhbovi peremishchennia profesora H. A. Maksymovycha // Literatura ta kultura Polissia. – 2005. – Vyp.29. – S.70–77.
21. Kazmyrchuk H. D. Viktor Oleksandrovych Romanovskiy: zhyttia ta pratsia vchenoho. – K., 2000. – 38 s.
22. Kaufman A. A. K voprosu o priiomakh istoriko–ekonomicheskogo izucheniia pistsovykh knig // Russkii istoricheskii zhurnal. – 1917. – Kn.3–4. – S.146–185.
23. Kiktenko V. O. Borys Kurts i stanovlennia ukraïnskoiï synolohii // Shkodoznavstvo. – 1997. – №1. – S.57–84.
24. Kiktenko V. O. Kryminalna sprava Borysa Hryhorovycha Kurtsa // Shkhidnyi svit. – 2003. – №2. – S.134–138.
25. Kovalenko O. B., Tkachenko V. V. Try spravy odne zhyttia (P. K. Fedorenko) // Represovane kraieznavstvo (20–30–i roky). – K., 1991. – S.228–232.
26. Kolomiets N. A. Fondy arkhiviv m. Kyieva yak dzherelo napyssannia naukovoi biohrafii P. P. Smyrnova // Kyiivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka. Visnyk. Istoriia. – 2003. – Vyp.68. – S.44–46.
27. Kompan O. S., Susloparov M. Z. Do 80–richchia z dnia narodzhennia P. V. Klymenka // Ukrainskyi istorychnyi zhurnal. – 1967. – №7. – S.135–139.
28. Kochin G. Ye. Pistsovyie knigi v burzhuznoi istoriografii // Problemy istochnikovedeniia. – M.–L., 1936. – S.145–186.
29. Kruglova L. Vnesok tovarystva Nestora–Ilytopystsia u stvorenni studentskoho istoriko–etnohrafichnogo hurtka // Etnichna istoria narodiv Yevropy. – 2003. – №15. – S.72–76.
30. Lebedzieva V. Staronka maskouskaha peryiadu biiahrafii M. Dounar–Zapolskaha: pratsa u Maskovskim Arkhealahychnym Tovarystve // Siomyia Mizhnarodnyia Dounaruskia chytanni. – Homel, 2010. – S.37–51.
31. Levytska N. M. Studentstvo Ukrainy v kintsia XIX – na pochatku XX stolit. Dys. ... kand. istor. nauk. – K., 1998. – 211 s.
32. Maha I. M. Diialnist V. O. Romanovskoho v haluzi arkhivnoi spravy ta arkhivoznavstva // Studii z arkhivnoi spravy ta dokumentoznavstva. – K., 1998. – T.3. – S.135–137.
33. Markievich A. I. Kratkyi istoricheskii ochierk vozniknovieniia Tavricheskogo universitieta // Krymskii arkhiv. – 2000. – №6. – S.6–22.
34. Marchenko E. O. Yevhen Stashevkyi ta sprava pro vykradennia dokumentiv z arkhiv Ministerstva Yustytii ta Ministerstva inozemnykh sprav // Visnyk. Istoriia. – 2003. – Vyp.70. – S.121–124.
35. Marchenko E. O. Zakhyst magistrskoi dysertatsii Ye. Stashevskym i zamishchennia kafedry istorii v Universyteti sv. Volodymyra // Chasopys ukrainskoi istorii. – 2005. – Vyp.2. – S.50–54.
36. Marchenko E. O. Postat Yevhena Stashevskoho v istoriografii // Istorychnyi zhurnal. – 2004. – №12. – S.37–42.
37. Matiash I. B. Osoba v ukrainskii arkhivistytsi. – K., 2000. – 228 s.
38. Matiash I. Pershyi ukrainskyi oseredok fakhovoi pidhotovky arkhivistiv // Kyivska Starovyna. – 1998. – №6. – S.53–73.
39. Mikhalchenko S. I. Kiiievskaiia shkola v rossiiskoi istoriografii (sieriedina XIX – piervaia tret XX v.): Avtoref. dis. ... d–ra ist. nauk. – Moskva, 1997. – 27 s.
40. Mikhalchenko S. I. Kiiievskaiia shkola v rossiiskoi istoriografii (V. B. Antonovich, M. V. Dovnar–Zapolskii i ikh ucheniki). – M., 1997. – 228 s.
41. Mikhalchenko S. I. Kiiievskaiia shkola ochierki ob istorikakh. – Briansk, 1994. – 76 s.
42. M. V. Dovnar–Zapolskii – direktor Kievskogo kommiercheskogo instituta. Novyie dokumenty (Pub. S. I. Mikhalchenko) // Problemy Slavianovedeniia. – 2005. – №7. – S.400.
43. Nestulia O. O. Ponad use staviv istynu // Represovane kraieznavstvo (20–30–i roky). – K., 1991. – S.45–50.
44. Ohloblin O. Yak bolsheviki ruinuvaly ukrainsku istorychnu nauku // Ukrainskyi istoryk. – 2000. – №2–4 (144–146). – S.30.
45. Ohloblin O. Burzhuzna istorychna shkola Dovnar–Zapolskoho (Do henezys bloku rossiiskoho velykoderzhavnytstva ii mistsevoho natsionalizmu v ukrainskii istoriografii) // Zapysky istoriko–arkheohrafichnogo instytutu. – 1934. – №1. – S.159–221.
46. Ostrianko A. M. Nizhynska istorychna shkola kintsia XIX – pershoii tretyni XX st.: Avtoref. dys. ... kand. ist. nauk. – K., 2001. – 19 s.
47. Ocherki istorii istoricheskoi nauki v SSSR. – M., 1963. – T.3. – S.570–571.
48. Pedych V. V. Lvivska istorychna shkola M. Hrushevskoho (1894–1914 rr.): Avtoref. dys. ... kand. ist. nauk. – K., 1996. – 23 s.
49. Popov A. S. Shkola Kliuchevskogo: sintez istorii i sotsiologii v rossiiskoi istoriografii: Dis. ... dok. ist. nauk. – Penza, 2002. – 400 s.
50. Ramazanov S. P. Metodologicheskii krizis v rossiiskoi istoriografii nachala XX veka. (Sushchnost i osnovnyie etapy): Dys. ... d–ra. ist. nauk. – Tomsk, 1995. – 457 s.
51. Rietsienziia S. B. Viesielovskogo na knigu Ye. D. Stashevskogo // Zhurnal Ministerstva narodnogo prosvieshchiena. – 1913. – №10. – S.358–380.
52. Romanovskii V. O. Novyi doslid po istorii Ukrainy XVIII viku. – K., 1919. – S.160–167.
53. Rubinshtein N. L. Russkaia istoriografiia. – M., 1941. – 660 s.
54. Savenok L. Ukrainskiy istoryk i arkhieohraf Viktor Romanovskiy // Problemy edytsiinoi ta kameralnoi arkhieohrafi: istoriia, teoriia, metodyka. – S.334–349.
55. Skliarenko Ye. M. U stabrikovanii spravi «SVU» (Y. Yu. Hermaize) // Represovane kraieznavstvo (20–30–i roky). – K., 1991. – S.129–133.
56. Stelmakh S. P. Istorychna nauka v Ukraini epokhy klasychnoho istoryzmu (XIX – pochatok XX stolittia). – K., 2005. – 378 s.
57. Ulianovskiy V. I. Natalia Dmytrivna Polonska–Vasylenko–Morhun: storinky zhyttiepyssu // Polonska–Vasylenko N. Istoria Ukrainy: U 2 t. – T.1. Do seredyiny XVII stolittia. – 4–te vyd. – K., 2002. – S. V – LXXXVIII.
58. Chutkyi A. «Ukrainskyi slid» naukovo–pedahohichnoi spadshchyny M. V. Dovnar–Zapolskoho Kyivskiy komertsiiinyi instytut (1917–1920) // Siomyia Mizhnarodnyia Dounaruskia chytanni. – Homel, 2010. – S.69–80.
59. Shatskyi P. A. Yuvilei V. A. Romanovskoho // Ukrainskyi istorychnyi zhurnal. – 1965. – №3. – S.159.
60. Shkoly v naukie: Sbornik statiei / Pod red. S. R. Mikumenskogo i dr. – M., 1977. – S.523.
61. Yanitskii O. N. Siemieinaia khronika 1852–2002. – M., 2002. – 176 s.

Karpus' D. O., Ph.D. doctoral candidate, economical theory and history docent Bilotserkivskii national agricultural university (Ukraine, Bila Tserkva), karpusdmitro@ukr.net

Historiography of the investigation of Kyivan economic history M. V. Dovnar–Zapolsky

In this article the problems of kyivan of historical and economic school's historiography was researched. In this work problematic–chronological, comparative–historical, system analytical and synthesis methods were used. The historiography

problem's of the studying kyivan historical and economic M. V. Dovnar-Zopolskie's school has several important stages. Every of problem's study period characterized by different level of topicality of theme. In soviet period this school was criticized as bourgeois. A new stage in the study of kyivan historical and economic school began in 1991. Soviet Union crashes and liberalisation of scientific life opened up a new horizons for the historiography's development. In post soviet country's history science the changes in points of views took part, priorities have changed in the identification of research topics. The a wide field still unexplored historiographical problems have been opened for modern scientists. At the end of XIX – at the beginning of XX century in the Russia the biography of school's representatives began to appear, the works that highlight the general trends of historical science had appeared. The made quite a lot, but troubled times scientists were living the reason that a lot is not known.

Keywords: Kyivian school of economic history of M. V. Dovnar-Zapol's'kii, M. V. Dovnar-Zapol's'kii's scientific school learning, St. Volodymyr University, history and ethnographic section, historiography, S. I. Mykhalchenko.

Карпуть Д. О., кандидат исторических наук, доцент кафедры экономической теории и истории, Белоцерковский национальный аграрный университет (Украина, Белая Церковь), karpusdmitro@ukr.net

Историография исследования киевской школы экономической истории М. В. Довнар-Запольского

Исследована историография проблемы киевской историко-экономической школы М. В. Довнар-Запольского. В работе использовались методы: проблемно-хронологический, сравнительно-исторический, системного анализа и синтеза. Историография проблемы изучения киевской историко-экономической школы М. В. Довнар-Запольского имеет несколько важных этапов. Для каждого из периодов исследования проблемы была характерна разная степень актуальности тематики. В советское время школу критиковали как буржуазную. Новый этап в изучении киевской историко-экономической школы начался в 1991 году. Распад Советского Союза и либерализация научной жизни открыли новые горизонты для развития историографии. В исторической науке постсоветского пространства состоялась переоценка ценностей, изменились приоритеты в определении тематики исследований. Для современных ученых открылось широкое поле раньше неисследованных историографических проблем. Начали исследоваться биографии представителей школы, появились работы которые освещают общие тенденции развития исторической науки конца XIX – начала XX столетия в России. Сделано очень много, но беспокойные времена, в которые жили ученые стали причиной того, что много остается неизвестным.

Ключевые слова: киевская школа экономической истории М. В. Довнар-Запольского, киевская историко-экономическая школа М. В. Довнар-Запольского, Университет св. Владимира, историко-этнографический кружок, историография, С. И. Михальченко.

* * *

UDC 930(477) + 316.4(1991/2016)

Mykhailiuk V. P.,
doctor of historical sciences, professor, head of the
Department of World History and History of Ukraine
of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University
(Ukraine, Severodonetsk), vital_mih@ukr.net

Dubrovskii P. S.,
PhD student of the Department of World History
and History of Ukraine of Volodymyr Dahl East
Ukrainian National University (Ukraine,
Severodonetsk), pavlo.dub@ukr.net

Zolotar S. A.,
student of Volodymyr Dahl East Ukrainian National
University (Ukraine, Severodonetsk),
stepan.zolotar@gmail.com

CONFLICT POTENTIAL AND CONFLICT AT THE SOCIETAL LEVEL IN MODERN UKRAINE: HISTORIOGRAPHICAL APPROACHES TO THE RESEARCH PROBLEM

In the submitted article the historiographical aspects of research of conflict potential and conflict in Ukrainian independence period. Used general historical methods, in particular, used the historiographical works of prominent Ukrainian scientists.

Keywords: conflict potential, conflict, independence, strike, Ukraine.

(стаття друкується мовою оригіналу)

Modern Ukraine is trying to build a civil society, the existence of which priority is democracy. During the break of 80–90s of XX century, transition to democracy sharply

increased force conflict and conflict factors at the societal level in any and all vital sectors and social institutions. The decline in the economy, political changes have led to conflicts between the actors of political life, regional and central government, labor groups and authorities, national communities, social groups and individuals and so on. In each case, conflict potential and conflict have their own characteristics and separating regarding its expression as existing factors and trying to express. Because of the nature historiographical approaches and subjects, the authors define the subject and objectives of the research analysis of scientific achievements and identify ways to further study the designated topics.

Conflict potential and conflict have very meaningful expression. They are, in our opinion; affect at least four factors solution. First is the peaceful solution of the problem (in legal field). Second, peaceful with increasing aggravation to almost military armed. Thirdly, the transition from peaceful to violent conflict resolution. Fourth, existing armed confrontation. However, the conflict has many positive features. This is according to research the founders Conflict G. Hegel, Georg Simmel, P. Dahrendorf, L. Coser. The conflict prevents stagnation, is the basis for social and personal change, acting as a mediator by which problems are formulated, are their decisions. These problems concerned eminent philosophers of the past.

The founder of sociology Georg Simmel considered conflict. In works «Sociology», «Social differentiation», «Conflict and group relations» [1; 2] scientist analyzed the structure of society and stressed that society as useful and uniting conflicting phenomena. During the conflict Georg Simmel understood form of social interaction, which served stabilizing and integrative functions. It should be emphasized that, according to Georg Simmel Conflict Studies can carry communicative function reconciling conflicting sides in the conflict resolution [1, p. 453]. So, way in the writings of Georg Simmel began the study of the conflict as a social phenomenon.

For our study are of interest primarily labor economists who studied as an industrial and agrarian economy. In terms of industrial production for the first time they raise issues of primary leak detection conflicts and industrial field. Thus, the collective research Tymochko N., A. beams Rudomotkinoyi L., A. Maslow, G. Tolstova «Economic History» [3] analyzed the economic situation in Ukraine in 1990's. This researchers found that the old methods of leadership failures reform led to industrial decline and falling living standards. According to the authors there is a constant decline in the consumption of food and income. The decline in production, systematic nonpayment of salaries led to considerable social tension and conflict occurrence of circumstances.

The monograph of J. Zhalilo «The economic strategy of the state: the theory, methodology, practice» [4] analyzed the economic situation in Ukraine in 1992–2003. The author stresses that the lack of a clear development of industry and other sectors of the economy led to a decline in production prices growth and poverty.

Quite interesting for our research work was made «Economic History of Ukraine: historical and economic research» [5], edited by V. Lytvyn. The work is devoted to the study of social and economic processes in Ukraine, particularly in the 1990's. Scientists emphasize that the difficult economic situation prevailing in Ukraine after the Soviet collapse was the result of a previously unsolved problems related to the lack